

---

## ВСТУП

Модернізація є процесом переходу суспільства з одного стану до іншого — від традиційного до індустріального, від індустріального до інформаційного, від інформаційного до ...

Теорія модернізації окреслює основні її риси:

- революційність, обумовлену виключно кардинальними змінами всіх інститутів та структур суспільства;
- комплексність, пов'язану із неможливістю модернізації будь-якого окремого аспекту суспільного буття і відповідною необхідністю охоплення суспільства в цілому;
- системність, визначену тим, що зміни одного фактора чи складової системи спричиняють цілісні системні зрушення;
- глобальність, виражену поширенням процесів, розпочатих в Європі, практично на всі країни світу;
- довготривалість, яка призводить до того, що розпочаті трансформації часто дають ефект за життя вже наступних поколінь;
- ступеневість, тобто необхідність поступового проходження усіх без винятку етапів;
- гомогенізація — уніфікація різноманітних традиційних суспільств у поєднанні із відсутністю універсальних рецептів;
- невідворотність, що віддзеркалюється у неминучості — попри тимчасові відхилення — завершення;
- прогресивність, доведену значними культурними, соціальними і матеріальними перевагами.

На межі II—III тисячоліть на зміну індустріальному суспільству приходить постіндустріальне (інформаційне), основна його відмінність — стрімке зростання наукового знання і перенесення центру суспільного життя зі сфери економіки до сфери науки, передусім до наукових установ. Ключовими факторами розвитку постіндустріального суспільства є не капітал і матеріальні ресурси, а інформація, знання, технології. Водночас змінюється і база стратифікації суспільства — володіння власністю поступається володінню інформацією, і відповідно класова структура замінюється статусною ієрархією, обумовленою ціннісними орієнтаціями і освітнім потенціалом. Економіка перестає слугувати самою нею визначеним цілям, передусім прибутку, а підпорядковується цілям людського розвитку.

Функції економічної еліти переходять до інтелектуалів та професіоналів, які мають високий рівень освіти, компетентність, знання, володіють сучасними технологіями тощо. Доступ до влади та соціальних привілеїв визначають не походження та матеріальний статус, а передусім (і переважно) професійно-освітній ценз.

Розвинена креативна людина стає кінцевим результатом економічних процесів і водночас їх найважливішим ресурсом та засобом наступного розвитку.

Поряд із модернізацією країн, що розвиваються, сучасний період визначає трансформація посткомуністичних країн, специфіка якої обумовлена кількома факторами:

- наявністю вже до модернізації доволі розвиненої системи соціальних гарантій, розвиненістю економіки і ринку праці, високим рівнем урбанізації і домінуванням у суспільстві відповідних цінностей, які, проте, базуються на принципово інших механізмах;
- відсутністю розвиненого громадянського суспільства, ринкової інфраструктури та демократичних традицій, необхідних для реалізації ендогенної моделі модернізації;
- необхідністю розв'язання у короткі строки різнопланових завдань трансформації відносин власності, запровадження нових сучасних технологій тощо;
- помітним зниженням (принаймні упродовж певного періоду) рівня життя більшості населення;
- стрімким розшаруванням у минулому егалітарного суспільства.

В Україні (як і в Росії) значення цих особливостей багаторазово посилюється несприятливістю соціокультурного середовища до радикальних змін. Переважна більшість населення внутрішньо не готова до сприйняття цінностей та норм поведінки сучасного модерного суспільства. У поєднанні з очевидними прорахунками реформ, відсутністю цілісної внутрішньо узгодженої стратегії трансформації це і спричиняє таке помітне відставання від інших посткомуністичних країн за темпами модернізації.

Всі без винятку теоретичні конструкції модернізації реалізуються в конкретних просторово-часових умовах, спираючись на взаємодію 3-х головних суб'єктів – держави, бізнесу і громадянського суспільства. Саме їх соціальна відповідальність є фундаментом сучасного модерного суспільства, правового, соціально справедливого й інтегрованого, яке протидіє масштабній бідності та маргіналізації окремих груп. І хоча вкрай важко виокремити значення модернізації економіки, держави та суспільних відносин, вплив економіки на якість життя населення, безперечно, відіграє центральну роль.

Важливим механізмом взаємодії всіх 3-х зазначених суб'єктів є публічно-приватне партнерство, яке дає змогу об'єднати потенціал і ресурси різних секторів економіки задля підвищення якості життя населення, не тільки залучити фінансові ресурси приватного сектору для модернізації інфраструктури, а й використати професіоналізм, знання та досвід приватного партнера, об'єднати зусилля держави, муніципальних органів влади та бізнесу для реалізації суспільно значущих проєктів, перетворити бізнес на активного учасника реформ. Цей напрям взаємодії є новим для України, і якщо теоретичні конструкції можуть бути запозичені, то конкретні механізми і процедури мають розроблятися, виходячи з конкретного національного правового, ментального, інвестиційного середовища.

Висвітленню цих, без сумніву, ключових для розбудови нової конкурентоспроможної в сучасному глобальному світі України присвячено цей випуск журналу.

***Е.М. ЛІБАНОВА,  
академік НАН України***